

УДК 159.9:351.74

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-933-945](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-933-945)

Матієнко Тетяна Василівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ, м.Одеса, <https://orcid.org/0000-0001-9695-2222>

Волошко Олексій Вікторович студент 2 курсу заочної форми навчання, освітній рівень «Магістр», спеціальність 053 «Психологія» Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Анотація. У роботі авторами наголошується, що на розвиток професійної деформації особистості працівників правоохоронної діяльності впливають особистісні особливості (тривожність, емоційне вигорання, агресивність, самооцінка, рівень інтелекту, інтернальність), а також організаційні чинники - умови і організація праці, стаж професійної діяльності, ставлення з безпосереднім керівником і колективом, інтенсивність фізичних, інтелектуальних і психоемоційних навантажень.

Сучасна правоохоронна діяльність виконує важливі державні завдання. Виконання функціональних обов'язків пов'язане з підвищеною відповідальністю працівника поліції за свої дії. Несення служби нерідко відбувається в ситуаціях з непередбачуваним результатом, а саме психічними і фізичними перевантаженнями, необхідністю спілкуватися з найрізноманітнішим контингентом громадян і вимагає від поліцейського рішучих дій і здатності піти на ризик. Такі особливості професійної діяльності працівників органів поліції впливають на особистісні характеристики і можуть привести до розвитку професійної деформації особистості поліцейського. Професійна деформація являє собою когнітивну зміну, психологічну дезорієнтація особистості, що формується через постійний тиск зовнішніх і внутрішніх факторів професійної діяльності, і яка веде до формування специфічно-професійного типу особистості.

Складність умов правоохоронної діяльності, психологічного, емоційного і фізичного перевантаження сприятливо впливають швидкому розвитку професійної деформації особистості працівника поліції.

Доводиться констатувати, що соціальні очікування від реформи правоохоронних органів, зокрема поліції, якщо йдеться про повсякденні реалії не виправдовуються. Непоодинокі випадки байдужого ставлення поліцейських до пересічних громадян, зневажання процесуальними нормами і нормами моралі, приниження людської гідності затриманих осіб, необґрунтоване

застосування зброї та спецзасобів, тощо. Усе це свідчить про наявність проблеми професійної деформації правоохоронців.

Ключові слова: Національна поліція України, правоохоронна діяльність, професійна деформація, синдром емоційного вигорання, особистісний фактор, рольовий фактор, організаційний фактор.

Matiienko Tetiana PhD in Law, Associate Professor, Department of Psychology and Pedagogy, Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, <https://orcid.org/0000-0001-9695-2222>

Voloshko Oleksii second-year part-time student, Master's degree programme, Major: 053 Psychology, Odesa State University of Internal Affairs, Odesa

PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF POLICE OFFICERS' PROFESSIONAL DEFORMATION: CONCEPT AND CLASSIFICATION

Abstract. This paper highlights that the development of professional personality deformation among law enforcement personnel is influenced by both individual characteristics – including anxiety, emotional exhaustion, aggressiveness, self-esteem, intelligence level, and internality – and organizational factors such as working conditions, job organization, length of service, relationships with immediate supervisors and colleagues, and intensity of physical, cognitive, and psychosocial workloads. Contemporary law enforcement activities fulfill vital state functions. Carrying out professional duties entails heightened personal responsibility, often within unpredictable, high-stress environments characterized by mental and physical overload, frequent interaction with diverse and sometimes hostile – populations, and the necessity to make rapid, high-risk decisions. These occupational demands significantly affect officers' personality traits and may lead to professional personality deformation – a cognitive shift and psychological disorientation resulting from sustained exposure to external and internal occupational stressors, ultimately shaping a specific professional personality type.

The challenging nature of law enforcement work – marked by psychological, emotional, and physical strain – facilitates the accelerated development of professional deformation among police officers.

Regrettably, societal expectations regarding police reform in Ukraine have not yet been fully realized in everyday practice. Incidents of officers' indifference toward civilians, disregard for procedural and ethical norms, humiliation of detainees, and unjustified use of firearms or special means remain evident – clear indicators of systemic professional deformation within law enforcement agencies.

Keywords: National Police of Ukraine; law enforcement activity; professional deformation; emotional burnout syndrome; personality factor; role factor; organizational factor.

Постановка проблеми. Органи Національної поліції України, охороняючи публічний порядок, захищаючи в межах своїх повноважень життя, здоров'я та свободи громадян, інтереси суспільства та держави від протиправних посягань, тим самим послідовно забезпечують законність у нашій країні.

Законність як конституційний принцип діяльності органів Національної поліції проявляється в системі вимог, що полягають в неухильному додержанні Конституції України і законів, виявляється в забезпеченні і захисту прав і свобод громадянина як вищої цінності суспільства і держави. Під цим кутом зору аналізуються вимоги, що пред'являються до правоохоронної діяльності поліції, яка безпосередньо гарантує ефективне втілення у життя принципу законності.

Розвиток України шляхом суверенної правової демократичної держави передбачає пошук і розробку засобів захисту її внутрішньої безпеки, чільне місце в ієрархії якої посідає профілактика професійної деформації носіїв цього захисту – поліцейських.

Сучасна правоохоронна діяльність виконує важливі державні завдання. Виконання функціональних обов'язків пов'язане з підвищеною відповідальністю працівника поліції за свої дії. Несення служби нерідко відбувається в ситуаціях з непередбачуваним результатом, а саме психічними і фізичними перевантаженнями, необхідністю спілкуватися з найрізноманітнішим контингентом громадян і вимагає від поліцейського рішучих дій і здатності піти на ризик. Такі особливості професійної діяльності працівників органів поліції впливають на особистісні характеристики і можуть привести до розвитку професійної деформації особистості поліцейського. Професійна деформація являє собою когнітивну зміну, психологічну дезорієнтація особистості, що формується через постійний тиск зовнішніх і внутрішніх факторів професійної діяльності, і яка веде до формування специфічно-професійного типу особистості.

Складність умов правоохоронної діяльності, психологічного, емоційного і фізичного перевантаження сприятливо впливають швидкому розвитку професійної деформації особистості працівника поліції.

Доводиться констатувати, що соціальні очікування від реформи правоохоронних органів, зокрема поліції, якщо йдеться про повсякденні реалії не виправдовуються. Непоодинокі випадки байдужого ставлення поліцейських до пересічних громадян, зневажання процесуальними нормами і нормами моралі, приниження людської гідності затриманих осіб, необґрунтоване застосування зброї та спецзасобів, тощо. Усе це свідчить про наявність проблеми професійної деформації правоохоронців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі профілактики і подолання наслідків професійної деформації серед особового складу органів поліції присвятили наукові роботи вітчизняні і зарубіжні психологи – Д.О. Александров, Л. М. Балабанова, О. М. Бандурка, Т. Ю. Ваврик, З.Р. Кісіль, І. В. Клименко, В. С. Медведєв, Л. М. Мороз, М. І. О. М. Цільмак, С. І. Яковенко та інші. Фактори, що зумовлюють розвиток професійної деформації працівників

поліції, розкрито в дослідженнях В.І. Барко, О.Ю. Дрозда, В. К. Коломійця, М.Н. Каландаришвілі, І.М. Охріменко, Л.В. Швеца та ін. Проте психологічні чинники і механізми профілактики професійної деформації поліцейських в умовах проведення реформи наразі є недостатньо з'ясованими.

Мета статті полягає у дослідженні психологічних факторів деформації працівника поліції під впливом професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу: *Синдром емоційного вигорання* («емоційне згорання») - специфічний вид професійної деформації осіб, вимушених під час виконання своїх обов'язків тісно спілкуватися з людьми.

Термін «*burnout*» («емоційне вигорання») був запропонований американським психіатром Фрейденом в 1974 р.

Синдром емоційного вигорання проявляється в:

- а) почутті байдужості, емоційного виснаження, знемоги (людина не може віддаватися роботі так, як це було раніше);
- б) дегуманізації (розвиток негативного ставлення до своїх колег і клієнтів);
- в) негативне самосприйняття в професійному плані - брак почуття професійної майстерності [5].

Виділяють три основні чинники, які відіграють істотну роль в синдромі емоційного вигорання - особистісний, рольовий і організаційний.

Особистісний фактор. Дослідження показують, що такі характеристики, як вік, сімейний стан та тривалість трудового стажу, не справляють істотного впливу на формування емоційного вигорання. Водночас у жінок прояв емоційного виснаження спостерігається значно частіше, ніж у чоловіків. При цьому у жінок не виявлено прямого зв'язку між рівнем мотивації (задоволенням від оплати праці) та розвитком синдрому, натомість існує взаємозв'язок із важливістю роботи як мотиву діяльності та задоволеністю професійним зростанням. Особи, які відчувають дефіцит автономності та характеризуються надмірним контролем у власній діяльності («надконтрольовані особистості»), виявляють більшу схильність до розвитку емоційного вигорання.

Психолог Фрейденом описує «згораючих» як співчуваючих, гуманних, м'яких, ідеалістів. А також орієнтованих на людей, і - одночасно - нестійких, інтровертивних, одержимих нав'язливими ідеями.

Абрамов А.В. вказує наступні особистісні фактори, що сприяють розвитку синдрому емоційного вигорання: схильність до емоційної холодності, схильність до інтенсивного переживання негативних обставин професійної діяльності, слабка мотивація емоційної віддачі в професійній діяльності [6].

Рольовий фактор. Дослідження показують наявність тісного зв'язку між рольовою конфліктністю, рольовою невизначеністю та розвитком емоційного вигорання. Ситуації, в яких професійна відповідальність чітко розподілена серед учасників процесу, можуть пом'якшувати прояви синдрому емоційного вигорання, забезпечуючи баланс навантаження та підтримку колективних зусиль. Водночас у разі нечіткого або нерівномірного розподілу відповідальності

за професійні дії ризик виникнення емоційного вигорання різко зростає навіть за низького рівня робочого навантаження. Особливо значущими є ті професійні ситуації, де спільна діяльність не узгоджена, відсутня інтеграція дій і спостерігається конкуренція між учасниками процесу, тоді як досягнення успішного результату значною мірою залежить від узгоджених та синхронізованих дій. Таким чином, рольова невизначеність або конфліктність може сприяти накопиченню стресу та емоційного виснаження, що безпосередньо впливає на професійну ефективність і психологічну стійкість працівника.

Організаційний фактор. Виникнення синдрому емоційного вигорання також тісно пов'язане з організаційними умовами праці та психоемоційним навантаженням. Сюди входять інтенсивне спілкування з колегами та клієнтами, обробка великого обсягу інформації, емоційне підкріплення взаємодії, переробка та інтерпретація отриманих даних, а також прийняття рішень у складних умовах. Дестабілізуючий вплив на психологічний стан працівника здійснює недосконала організація діяльності та несприятлива психологічна атмосфера в колективі. Це проявляється у нечіткому плануванні і розподілі робочих завдань, нестачі необхідних ресурсів, багатогодинній праці складного змісту, а також у конфліктних ситуаціях як у системі «керівник – підлеглий», так і між колегами. Негативний вплив таких умов проявляється у зростанні психоемоційного напруження, зниженні мотивації, погіршенні якості виконання професійних обов'язків та, у перспективі, у формуванні стійкого синдрому емоційного вигорання. Отже, рольові та організаційні фактори взаємодіють між собою, визначаючи ступінь ризику розвитку емоційного вигорання. Наявність чіткої структури ролей, прозорого розподілу обов'язків та підтримуючої організаційної атмосфери є важливими умовами запобігання емоційному виснаженню та збереження професійної ефективності працівників.

Дж. Грінберг пропонує розглядати процес вигорання як п'ятиетапний прогресуючий розвиток [7].

1. На початковому етапі працівник зазвичай відчуває задоволення від своєї роботи та виконуваних завдань, ставиться до них із ентузіазмом. Проте за умови тривалого впливу робочого стресу професійна діяльність починає приносити менше задоволення, і рівень енергії працівника поступово знижується.

2. З'являються ознаки втоми, апатії, можуть виникати проблеми зі сном. Якщо працівник не отримує додаткової мотивації чи стимулів, він швидко втрачає інтерес до своєї діяльності, знижується привабливість роботи в організації та продуктивність. Це може призвести до порушень трудової дисципліни та дистанціювання від професійних обов'язків.

3. Тривала надмірна робота без відпочинку спричиняє фізичне виснаження та підвищену схильність до захворювань, а також психоемоційні труднощі — хронічну дратівливість, загострену злість або відчуття пригніченості й «загнаності в кут». Працівник постійно відчуває брак часу, що відповідає так званому «синдрому менеджера».

4. На цьому етапі розвиваються хронічні захворювання, які частково або повністю знижують працездатність. Зростають почуття незадоволеності власною ефективністю та якістю життя.

5. Фізичні та психологічні проблеми досягають гострої форми, що може призвести до серйозних захворювань, небезпечних для життя. Працівник стикається з настільки серйозними труднощами, що його кар'єра опиняється під загрозою.

Діагностуючи вигорання, не можна забувати також про конкретні значення факторів, які мають вікові та гендерні особливості. Наприклад, певний рівень емоційного виснаження можна вважати нормальною віковою зміною, а певний рівень деперсоналізації - необхідним механізмом психологічного захисту для цілого ряду соціальних (або комунікативних) професій в процесі професійної адаптації.

Наступним фактором, який впливає на розвиток професійної деформації є тривожність.

Вивченням рівня тривожності займалися такі вчені як І. Кон, Ф. Райс, Д. Фельдштейн. Вивченням сутності явища тривоги, неспокою та страху займалися З. Фрейд, В. Астапов, А. Пріхожан, Л. Лепіхова і інші.

Вчені пі, підтверджують, що наявність певного рівня тривожності може негативно впливати на результативність професійної діяльності. Тривожність є суб'єктивним проявом неблагополуччя особистості.

У перші роки професійної діяльності поліцейських можуть виникати ряд проблем, пов'язаних з процесом первинної адаптації до професії. Від їх ефективності вирішення залежить як подальше вдосконалення й професійне зростання, так і емоційне благополуччя співробітників.

На цьому етапі виникає стан ситуативної тривожності, яка при неправильному підході до вирішення проблеми може закріпитися як стійка властивість особистості [1, с. 210].

Ситуативна тривожність об'єктивно викликає занепокоєння. Такий стан виникає у будь-якої людини напередодні можливих неприємностей і життєвих ускладнень. Даний стан є нормою і грає позитивну роль, дозволяє особистості серйозно і відповідально підійти до вирішення існуючих проблем.

Особистісна тривожність – це стійка риса особистості, що проявляється у постійній схильності переживати тривогу в різних життєвих ситуаціях. Вона характеризується несвідомим страхом, відчуттям невизначеної загрози та готовністю сприймати будь-яку подію як небезпечну або несприятливу. Людина з такою схильністю перебуває у постійному стані напруженості та пригніченості, відчуває труднощі у взаємодії з оточенням, сприймаючи його як потенційно ворожий [2].

Існують дві категорії тривожності:

1. Відкрита, свідомо переживається і виявляється в поведінці діяльності у вигляді стану тривоги.

2. Прихована, проявляється або в надмірному спокої, нечутливості до реального неблагополуччя і навіть заперечення його або непрямим шляхом через специфічні способи поведінки.

У кожній з цих категорій проявляються різні форми тривожності.

Форми відкритої тривожності: нерегульована (проявляється симптомами тривоги, самотійно індивід з нею не зможе впоратися); регульована (індивід самотійно виробляє ефективні способи регуляції, що дозволяють йому впоратися з виниклою тривожністю). У середині цієї форми можна виділити дві субформи:

- а) зниження рівня тривожності;
- б) використання її для стимуляції власної діяльності, підвищення активності.

Головною характеристикою цих форм є те, що тривожність оцінюється особами як неприємне, важке переживання, від якого вони хотіли б позбутися. Прихована тривожність зустрічається набагато рідше, ніж відкрита. Однією з її форм є «неадекватний спокій». Індивід приховуючи свою тривогу як від оточуючих, так і від самого себе, виробляє сильні і негнучкі способи захисту від неї, що перешкоджають усвідомленню як певних загроз, з боку навколишнього світу, так і власних переживань. Друга форма - «відхід від ситуації».

Р. Мей розрізняв нормальну і невротичну тривожність[9,с.21].

Нормальна тривожність являє собою реакцію людини на загрозу її цінностям, які вона вважає важливими та необхідними для існування як особистості. Ця адекватна реакція відповідає реальній загрозі і не включає механізмів внутрішнього психічного конфлікту, а отже, й зовнішнього; вона не потребує невротичних способів саморегуляції, проте може бути конструктивно змінена через довільне усвідомлення або ослаблена при об'єктивній зміні ситуації. Нормальна тривожність супроводжує переживання людини протягом усього її життя. У випадку успішного подолання переживань, що формують тривожність, це сприяє розвитку більшої незалежності та переходу на нові рівні взаємин з іншими людьми.

Тривожність в більшій мірі властива людям з розвиненим почуттям власної гідності, відповідальності, боргу, з підвищеною чутливістю до свого становища серед оточуючих.

З поняттям «тривожність» тісно пов'язане поняття «тривога». Тривога пов'язана з емоційним станом, а тривожність являє собою стійку рису, індивідуальну особливість, яка проявляється в схильності до частих і інтенсивних переживань стану тривоги. Тривога – реакція на небезпеку, яка загрожує особистості, реальний або уявний, емоційний стан дифузного незрозумілого страху, що характеризується невизначеним відчуттям загрози (на відміну від страху, який є реакцією на цілком певну небезпеку).

Тривожність об'єднує кілька ефективних проявів, розташованих в порядку зростання:

Відчуття внутрішньої напруженості – гіперестезетичні реакції - власна тривога - страх - відчуття невідворотності насування катастрофи - тривожно-боязке порушення. Прояв тривожності безпосередньо впливають на процес адаптації. При кожному переході до наступного елементу переживання, адаптивні можливості індивіда зменшуються.

З. Фрейд і К. Хорні розрізняють страх і тривожність. На їхню думку виникнення страху пов'язано з конкретною небезпекою, в той час як тривожність характеризується розпливчастістю, невизначеністю, неконкретністю. Вона на відміну від страху, супроводжується безпорадністю перед небезпекою [8].

Особливо важливим є вплив тривожності на діяльність людини, зокрема професійну. Деструктивна тривожність у працівників органів поліції не лише призводить до зниження ефективності виконання професійних обов'язків, але й прискорює розвиток професійного вигорання. Неналежний рівень тривожності може сприяти виникненню дезадаптації.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що підвищений рівень стану тривожності призводить не тільки до професійної деформації поліцейського, а й при цьому виявляється в підвищенні рівня *агресивності* працівників.

Агресивна поведінка, агресія (від лат. *Aggressio* - напад) - цілеспрямована деструктивна поведінка, що суперечить нормам співіснування людей, що завдає збиток об'єктам нападу, що приносить фізичну, моральну шкоду людям або викликає у них психологічний дискомфорт.

Розрізняють два поняття «агресія» і «агресивність».

Агресія є формою поведінки, а агресивність описує властивість особистості, що полягає в готовності і перевазі використання насильницьких засобів для реалізації своїх цілей. Не менш важливо розглядати агресію не тільки як поведінку, але і як психічний стан, яка включає в себе пізнавальні, емоційні та вольові компоненти.

Агресивність проявляється:

1. засобом досягнення певної мети;
2. способом психологічної розрядки, заміщення блокованої потреби;
3. самоціллю;
4. способом задоволення потреби в самореалізації і самоствердженні.

Фактори, що підсилюють агресивність:

а) наявність зброї. Ворожий психічний стан, гнів людини, поєднуючись з сприйняттям зброї, призводять до «звільнення» агресивних дій, до їх розв'язання. Вид зброї підсилює руйнівну мотивацію людини;

б) загальне збудження психофізіологічного фону для фрустрації і стресу. Стани збудження переживаються по-різному в залежності від того, з якими факторами їх пов'язують індивіди. Загальний стан психофізіологічної збудженості конкретизується у формі тієї чи іншої емоції пов'язує її, як пояснює її для себе;

в) агресивні дії інших людей;

г) додаткова ситуативна фрустрація, стрес і агресія.

Агресія, таким чином, буває ситуативною і особистісною, стійкою і нестійкою.

Ситуативна агресивність виникає епізодично, залежно від конкретних обставин, тоді як особистісна агресивність є стійкою рисою індивідуальної поведінки, що проявляється у будь-яких ситуаціях, де створені сприятливі умови для її прояву. Агресивність як характеристика особистості піддається вимірюванню та дослідженню і, за потреби, може коригуватися за допомогою психологічних методик.

Риса особистості агресивність може бути тісно пов'язана з жорстокістю, проте не тотожна їй. Людина з агресивними тенденціями може не бути жорстокою, якщо її дії не спрямовані на завдання страждань чи болю заради самого цього. Натомість жорстока особистість завжди проявляє агресію.

Жорстока агресивна поведінка може проявлятися як у активних діях, так і у бездіяльності, тоді як агресивна, але не жорстока поведінка виявляється лише через активні дії.

Ступінь агресії та її форми можуть значно відрізнятися: від демонстрації неприязні до словесних образів (вербальна агресія) або застосування грубої фізичної сили (фізична агресія).

У сучасній психології виділяють кілька основних видів агресивних реакцій, які характеризують різні способи прояву негативних емоцій і поведінки. До них належать:

- Фізична агресія, що проявляється у прямих нападах на інших людей;
- Непряма агресія, яка виражається через зlobні плітки, іронічні або образливі жарти, спалахи гніву;
- Схильність до подразнення, тобто готовність до прояву негативних емоцій навіть при незначних порушеннях особистих чи соціальних норм;
- Негативізм, який характеризується опозиційною поведінкою — від пасивного опору до активного протистояння;
- Образа, що включає заздрість та ненависть до оточуючих, викликану як реальними, так і вигаданими фактами;
- Підозрілість, що охоплює спектр від обережності та недовіри до переконання, що інші люди мають намір завдати шкоди або вже шкодять;
- Вербальна агресія, яка виражається через форму (сварки, крик, вереск) та зміст (загрози, прокльони, лайка).

В цілому всі прояви агресії можна поділити на дві великі категорії: агресія, спрямована на інших, та аутоагресія, тобто агресія, спрямована на самого себе.

Існуючі наукові теорії агресії по-різному пояснюють причини та механізми проявів агресивної поведінки. Так, деякі підходи пов'язують агресію з інстинктивними потягами (З. Фрейд, К. Лоренц), інші трактують її як безпосередню реакцію на фрустрацію або перешкоди у задоволенні потреб (Дж. Доллард, Л. Берковиц), а ще інші розглядають агресивну поведінку як

результат соціального навчання та спостереження (А. Бандура). Існує також велика кількість модифікацій і поєднань цих підходів, що дозволяють більш глибоко зрозуміти природу агресії та її соціальні та психологічні детермінанти.

Особливу увагу у психологічних дослідженнях привертає процес соціалізації агресії, який, за визначенням А. Реана, «є процесом і результатом засвоєння навичок агресивної поведінки та розвитку агресивної готовності особистості в ході набуття індивідом соціального досвіду». Реан виділяє два типи соціалізації агресії:

– Ординарна соціалізація, при якій агресивна готовність особистості формується через безпосереднє засвоєння навичок агресивної поведінки в процесі діяльного досвіду або спостереження за агресією.

– Парадоксальна соціалізація, коли розвиток агресивної готовності відбувається незалежно від прямого досвіду агресії. У цьому випадку стійка агресивність формується внаслідок тривалого соціального досвіду придушення можливостей реалізувати власні особистісні потреби, що відбувається поза контекстом агресивної взаємодії, без прояву фізичної або вербальної агресії [10].

Аналіз наукової літератури дозволяє виділити низку ознак професійної деформації особистості поліцейських, що обумовлені різними детермінантами. До них належать:

– Соціально-економічні та ідеологічні фактори, які впливають на ціннісні орієнтації та моральні установки працівника;

– Специфіка правоохоронної діяльності, що включає постійний контакт з конфліктними ситуаціями та криміногенним середовищем;

– Соціально-психологічні фактори, які проявляються через рольові конфлікти, стреси, напружені відносини в колективі;

– Особистісні характеристики працівників, зокрема рівень моральності, емоційної стійкості та здатності до саморегуляції.

Таким чином, агресивна поведінка та соціалізація агресії тісно пов'язані з професійною діяльністю поліцейських і можуть виступати як чинники, що підвищують ризик формування професійної деформації та емоційного вигорання, особливо в умовах високого психоемоційного навантаження і нерегульованих соціальних взаємодій.

Виходячи з цього, ознаки професійної деформації працівників органів поліції можна поділити на відповідні групи.

Детермінанти професійної деформації працівників поліції можуть класифікуватися залежно від їх джерела та характеру впливу на професійне становлення особистості.

1. *Соціально-економічні та ідеологічні фактори включають:* поширену корумпованість, домінування матеріально-корисливих інтересів, прагнення до особистої вигоди на шкоду суспільним цілям, тісні зв'язки з криміногенним середовищем, прийняття хибних соціальних цінностей, відсутність моральних підвалин та чітких ідеологічних орієнтирів.

Ці фактори формують макросистемне середовище, яке безпосередньо впливає на поведінку та професійну свідомість працівника.

2. *Фактори, обумовлені специфікою правоохоронної діяльності*, проявляються у різних аспектах службової поведінки та психоемоційного стану поліцейських. До них відносять: невідповідність особистісних очікувань реаліям служби; недостатню професійну підготовку; зловживання службовим становищем; використання алкогольних напоїв як спосіб компенсації професійного дискомфорту; зниження рівня культури мови та інтелектуального розвитку в окремих підрозділах; конфліктність; розчарування професією; формування відчуття всюдозволеності; використання прийомів, методів та лексики кримінального середовища; відсутність мотивації до професійного розвитку та досягнення успіху; дотримання жорстких професійних стереотипів; звинувачувальний ухил та шаблонне мислення; прояви правового нігілізму; виправдання порушень службових норм інтересами боротьби зі злочинністю; надмірне використання владних повноважень у власних цілях; зниження самоконтролю та вимогливості до себе; застосування професійних прийомів та жаргону поза службою; бюрократизація особистості.

3. *Соціально-психологічні фактори* визначаються ставленням працівника до свого становища в суспільстві та колективі. Сюди входять невдоволення службовим становищем, заздрість до успіхів колег, тривога за соціальний статус та обмежене відчуття підтримки з боку оточення.

4. *Особистісні властивості працівників також мають суттєвий вплив*. Серед них виділяють психологічну нестійкість, недостатній самоконтроль та самокритичність, низьку мотивацію до саморозвитку та самовиховання, занижену вимогливість до себе, викривлене розуміння обов'язку, переоцінку власної ролі у професії, надмірне захоплення владою, ігнорування зауважень колег, розвиток схильності до насильства, цинізм, черствість до чужих проблем, конфліктність, агресивність, підвищену амбіційність, підозрілість, страх перед відповідальністю або, навпаки, надмірну самовпевненість, схильність до замкненості та скритності.

Висновки: Виходячи з характеру впливу на процес професіоналізації, соціально-економічні та ідеологічні чинники можна віднести до групи загально-соціальних або макросистемних факторів. До мікросистемних факторів належать зовнішньо- та внутрішньо-організаційні впливи, які зумовлені особливостями діяльності правоохоронної системи в цілому та конкретного структурного підрозділу зокрема. Ці фактори відображають увесь спектр проблем управління, організації праці, професійної підготовки та психологічного забезпечення ефективної діяльності поліції.

Література:

1. Александров Ю. В. Проблеми професіоналізації та професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ // Право і Безпека. 2012. № 4. С. 323-328.

2. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: навч. посібник. Харків: Вид-во НУВС, 2001. 220 с.
3. Ващенко І.В. Конфлікти: сучасний стан, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ. Х.: Національний університет внутрішніх справ, 2002. 256 с.
4. Кісіль Р.-В. В. Ідентифікація професійної стагнації та проявів деформації особи працівника ОВС як методика ранньої превенції корупційних правопорушень // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. Вип. 2. С. 261-270.
5. Ісаков Р.І., Герасименко Л.О. Синдром емоційного вигорання // Журнал «Нейро NEWS: психоневрологія та нейропсихологія». 2024. №5-6 (151). С. 24-27.
6. Литвинова, А., & Кожедуб, О. (2021). Синдром емоційного вигорання у військово-службовців учасників бойових дій. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*. С.39-40. <https://doi.org/10.36074/logos-01.10.2021.v2.14>
7. Maschak S. Professional burnout of a personality as a sociopsychological problem. *Naukovyi visnyk Lviv State University of Internal Affairs*. 2012. Vol. 2, № 1. P. 444-52. URL : https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2012_1/12msospp.pdf.
8. Берегова Н. П., Джигун Л. М. Особистісна тривожність психолога та її вплив на результативність професійної діяльності // Науковий журнал «Психологічні травелогі», 2021, № 1. С.30-38.
9. Томчук С.М., Томчук М.І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі : монографія. Вінниця: КВНЗ «ВАНУ», 2018. 200 с.
10. Мойсєєва, О. (2019). Психологічний аналіз проблеми агресії. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*, (7). <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-7.%p>

References

1. Aleksandrov, Yu.V. (2012). Problemy profesiionalizatsii ta profesiinoi deformatsii spivrobotnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav [Problems of professionalization and professional deformation of internal affairs officers]. *Pravo i Bezpeka – Law and Security*, 4, 323–328 [In Ukrainian]
2. Bandurka, O.M. (2001). Profesiina etyka pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav: navch. posibnyk [Professional ethics of internal affairs officers: Textbook]. *Vydavnytstvo Natsionalnoho Universytetu Vnutrishnikh Sprav* [In Ukrainian]
3. Vashchenko, I.V. (2002). Konflikty: suchasnyi stan, problemy ta napriamky yikh vyrishennia v orhanakh vnutrishnikh sprav [Conflicts: Current state, problems, and directions for resolution in internal affairs agencies]. *Natsionalnyi Universytet Vnutrishnikh Sprav* [In Ukrainian]
4. Kysil, R.-V.V. (2013). Identyfikatsiia profesiinoi stahhnatsii ta proiaviv deformatsii osobystosti pratsivnyka OVS iak metodyka rannoï preventsii koruptsiinykh pravoporushen [Identification of professional stagnation and manifestations of personality deformation in internal affairs officers as a method for early prevention of corruption offenses]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 2, 261–270. [In Ukrainian]
5. Isakov, R.I., & Herasymenko, L.O. (2024). Syndrom emotsiinoho vyhorannia [Emotional burnout syndrome]. *Neuro NEWS: Psykhonevrolohiia ta neiroprykhlohiia – Neuro NEWS: Psychoneurology and Neuropsychology*, 5–6(151), 24–27 [In Ukrainian]
6. Lytvynova, A., & Kozhedub, O. (2021). Syndrom emotsiinoho vyhorannia u viiskovoslužbovtziv uchasnykiv boiovykh dii [Emotional burnout syndrome in military personnel participating in combat operations]. *Zbirnyk naukovykh prats LОГОΣ – Collection of Scientific Papers LОГОΣ*, 39–40. <https://doi.org/10.36074/logos-01.10.2021.v2.14> [In Ukrainian]
7. Maschak, S. (2012). Professional burnout of a personality as a sociopsychological problem. *Naukovyi visnyk Lviv State University of Internal Affairs – Scientific Bulletin of Lviv State University*

of *Internal Affairs*, 2(1), 444–452. https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2012_1/12msospp.pdf [In Ukrainian]

8. Berehova, N.P., & Dzhyhun, L.M. (2021). Osobystisna tryvozhnist psykholoha ta yii vplyv na rezultatyvnist profesiinoi diialnosti [*Personal anxiety of a psychologist and its impact on professional performance*]. *Psykholohichni travelohy – Psychological Travelogs*, 1, 30–38 [In Ukrainian]

9. Tomchuk, S.M., & Tomchuk, M.I. (2018). Psykhologiia tryvogy, strakhu ta ahresii osobystosti v osvitniomu protsesi: *Monohrafiia [Psychology of anxiety, fear, and aggression of personality in the educational process: Monograph]*. KVNZ “VANO” [In Ukrainian]

10. Moiseieva, O. (2019). Psykholohichniy analiz problemy ahresii [Psychological analysis of the problem of aggression]. *Zbirnyk naukovykh prats “Problemy suchasnoi psykholohii” – Collection of Scientific Papers “Problems of Modern Psychology”*, 7. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-7.%p> [In Ukrainian]